

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 23.

V Ljubljani, 1. decembra 1879.

Tečaj XIX.

Dobri sveti.

7. Slovenskim pisateljem.

„Solnce naj sije po vsem tvojem pismu“.
Gimn. progr. 1870.

Ko bi bil s pratikarjem v kakej zvezi, bi mu utegnil za novo leto novo uganjko nasvetovati tega le pomena: „Za kateri stan se jih naj več uči, pa primeroma najmenj izučí?“ Odgovor bi bil: „Za pisatelja!“ — Vse, vse, kar ima noge in možgane za v šolo, vse se uči kovati — sestavke: na mnogoštevilnih ljudskih šolah se že uče „spisja“; po različnih vadnicah in pripravnica se vse povprek poskuša v spisovanju ponarejenih in (če bi se sem ter tje dalo) originalnih spisov; gimnazija in realka vsakega učenca vsako leto suče in ožema, da spisuje v domačem ali tujem jeziku naj različniše sestavke, in na vse zadnje, preden se vrata srednjih šol za njim zapró, mora še revež pokazati kar dozoreli sad svoje domišljije in pisateljske učenosti, da se potlej gospodje pri „zeleni“ mizi o njem sporazumo, kakšen okus prav za prav ima ta sad in po godnosti sadu sklepajo vrednost mladega drevesa. In po viših šolah zopet še višega spisovanja ni ne konca ne kraja!

Kdo bi se tedaj še čudil, da imamo toliko pisateljev! ali prav za prav, kdo bi nasproti ne stermel, da jih je pri tako dolgem in temeljitom učenju in mojstrovanju tako ubogo malo! — Videti je, da vsak ni zato; mnogi privozijo le do prvega klanca, do krajših pismic in pobotnic, ktere narejajo tako tako, naprej pa ne morejo speljati. Mnogi pa, vem, da bi bili dobri pisatelji, ko bi — hoteli. Pa ne ljubi se jim začeti, in če so že za začetek prezložni, kdo bi od njih pričakoval nadaljevanja in vsterpnosti? „Nichts über die Commodity!“ — Drugi tudi zato ne

pišejo, ker — saj pri nas — pisateljstvo ne nese vsakdanjega kruha, če delalec ni izredno priden, pa še takemu ne obeta pisarija nikakoršne „penzije!“ Slava, ki bi je utegnil ta ali oni pričakovati, je pa tudi jako negotova reč; nobena asekuranca bi je ne zavarovala visoko v tako spremenljivem vremenu. Kjer je toliko kritikov, za slavo ne ostaja prostora: kar eden hvali, družemu ni všeč; kar eden proglasi za izvirno in klasično, razvpijo drugi za ponarejeno ali ničesto i. t. d.

Tem večje hvale in hvaležnosti so vredni oni, ki se neustrašeno podajo na ternjevo pot in vkljub mnogoverstnim zopernostim stanovitno delujejo. Prej ali slej jim bode narod hvaležen, ako so prav in v pravem duhu pisali.

Ako so prav in v pravem duhu pisali, to je pogoj koristnosti, — *conditio sine qua non*. In če sem že zadnjič svetoval toliko previdnost in zbirčnost onim, ki le beró in brati dajó, moram še veliko resnobiše zahtevati prav izvoljene natanjčnosti in vestne skerblijivosti od onih, ki drugim berilo pripravljajo — pišejo.

„Solnce naj sije po vsem tvojem pismu“ ta svét si zapomni vsak, kdorkoli čutiš v svojih persih pogum in poklic pisateljski!

Kakor krasna dobrava v spomladanskem cvetju in zelenji, ko jo z jasnega neba obseva majnikovo solnce; tako prikupljiva, skerbno vravnana, zdravemu očesu mila naj bode že zunanja oblika tvojih spisov.

Ob nekem času so bili začeli nekteri slovenski pisatelji svoje misli zavijati v mnogoverstne nenavadne oblike in jih skrivati za plotove in seči čudno nakopičenih fraz. Brenceljnov „Krišpinovič“ se jih je lotil z nekakšno homeopatijo; Bog mu daj srečo (če je tudi včasih daja nekoliko preveč za navadni želodec!). I kaj bi se tudi spakovali, saj imamo tako lepe izglede elegantne slovenske pisave, ki je vsakemu lahko umevna in jasna.

Pravijo, da je znamenje neke posebne popolnosti, če se kak spis dvakrat prebere zaradi njegove važnosti in lepote; a kadar si primoran taisto reč še enkrat začeti zato, ker je v prvič nisi umel, tega gotovo ne boš storil z radostjo, marveč z neko jezo, — ali pa boš vse skup — proč zadegal.

Tedaj solnce, solnce naj sije po vsem tvojem spisu. Nikar naj mu ne dela sence gošča težko umljivih oblik in stavkov, in megla neredno raznesenih misli naj ga ne omračuje: vse naj bo logično razverstenó; naravno lahkotno in prijetno, naj izhaja drugo iz drugega. Sila v slogu ni mila, še menj prisiljenost. Le če kdo kaj spiše samo za velike učenjake, naj takrat postavi, če hoče, svojo stvar na visoke koturne ter obleče v gubasto in gosto nabrano haljino, ker takim bojé dobro dé v senci, kakor nam priča mnogo preučenih in zato skor nerazumljivih nemških knjig i. dr.

Da bo pa tvoj sostavek res ves v solnčnem svitu, ni še zadosti lepa oblika, gladka beseda; poglobitna reč so misli, jedernati zadržaj! Najpred mora ineti pisatelj misli, potlej naj gleda, kako jih bo naj krajše pa naj umevniše razodeval družim: „črevelj po nogi“, ne narobe!

Tu pa se mnogi zelo motijo, ker menijo, da morajo vse zapisati, kar jim prihaja na misel! Misli so večkrat zelo nagajive, čudne, grozovite; bolj škodljive utegnejo biti, nego divja zver, če se ob pravem času ne odstranijo, ali če se celo zapisane med svet razpošiljajo.

Tvoja še večja skerb tedaj bodi, da bode v tvojih možganih in tvojem sercu vedno jasno solnce sijalo: da ti bodo misli vedno čiste, jasne in blagovite. Dobro jedro v gerdi luščini utegne še kaj koristiti; a strupeno jedro je tem škodljivše, v čem lepšo lupino je zavito. Pisateljstvo ni igrača, je umetnost. Kakor vsaka umetnost, ima zlasti ono nalog, človeštvo blažiti. Občinstvo razveseljevati, kratkočasiti, bodi pisatelju postranska skerb, ktera naj mu le pomaga doseči prvo sverho: korist in blaženje. Kdor piše le zato in tako, da bi povedal radovednemu ljudstvu kaj novega, pikantnega (po njegovih mislih), še neslišanega, pa se noče ogibati tistih mračnih nižav in temnih tokav, ki jih solnce nikdar ne obsije: naj bo raje kaj družega, ne pisatelj.

O koliko bi se dalo o tem govoriti! Pa opozoriti hočemo le na eno važno pomanjkljivost. Ravno razloženi opomin: „Solnce naj sije po vsem tvojem spisu“ me živo spominja še neke bolj vzvišene pripodobe, v kateri se Solnce imenuje Jezus Kristus. In ravno tega Solнца večne resnice, Solнца nebeške blagosti in čednosti tako zelo pogrešamo v modernih spisih: kerščanskega duha manjka, katoliške gorkote ni spregledati!

Mnogi, ki nam zdaj pišejo, zlasti lepoznamci, so se učili pri tako zvanih novejših „klasikih“ nemških ali tudi drugih; le ti pa so posnemali stare latinske in gerške pogane. Zato so njih spisi vsi prepreženi z ivjem paganske merzlote, solnce katoliške lepote in dobrodejne gorkote skor nikoli ne posije vmes. In kaj ti pomaga takov spis? ali si prebravšiga kaj boljši? Vesel bodi, če nisi slabši.

Torej to je moj svet: kerščansko-katoliški duh naj veje po vsih spisih.

S tem pa nikakor nočem reči, da naj pisatelji začnejo pridige pisati, „moralizovati“. O ne, marveč dobri blažilni duh naj se tako položi v povesti, pesmi, razprave i. t. d., da ga ne bomo z očmi brali, pač v sercu čutili. Saj ravno to je umetnost: bralcu serce boljšati; strasti v njem zatirati, dobro stran pa poživljati in uterjevati. Strasti buditi, to je lahko, to zna vsak lopov; za prazne burke se tudi kmali dobi kak širokoustnež.

Svetoval sem pa to v pedagoškem listu zato, ker želim, naj bi

zlasti po spisih mladini namenjenih vedno sijalo solnce, ki daje luč in gorkoto — tem nežnim rastlikam človeškega stebela. Velja naj pa za vse, ker Slovencev je premalo, da bi delili slovstvo v katoliško in nekakoliško, kakor so začeli pri nemcih, lahih, francozih i. t. d. Mi smo res nekakšno primorani dušno hrano zajemati vsi iz ene skleda: gostje smo pa vsi katoliški, toraj naj se nam daje hrana slastna in tečna! *Stric.*

Postava

dné 9. marca 1879.

(Konec.)

II. oddelek.

§. 22. Postaviti število učiteljskih služb na vsakej šoli, kakor tudi določiti, na katerih izmed njih se imajo nastaviti podučitelji, ima pravico deželni šolski svet, oziraje se na predpis §§. 11 in 13 postave za ljudske šole od 14. maja 1869, drž. zak. št. 62.

Z ozirom na službene vrste (kategorije), določene za posamezne učiteljske službe, določuje deželni šolski svet dogovorivši se z okrajnim šolskim svetom, zastran uporabljevanja ženskih učiteljskih moči v štirih nižjih razredih deških ali mešanih ljudskih šol.

§. 23. Vsako izpraznjeno službo na javnej ljudski šoli naznani krajni šolski svet precej okrajnemu šolskemu svetu, kateri ima precej skrbeti za začasno (provizorično) oskrbovanje.

Ako v ta namen niso pripravljene učiteljske moči na ponudbe, mora prazno učiteljsko službo na enorazrednih šolah pomočno oskrbovati kaka učiteljska moč na večrazredni šoli, na večrazrednih šolah pa jo morajo oskrbovati drugi učitelji taiste šole.

Učitelji morajo pokorni biti vsacemu takemu ukazu okrajnega šolskega sveta.

§. 24. Stalno (definitivno) se učiteljske službe podelijo po javnem konkurzu.

V ta namen ima okrajni šolski svet vsako izpraznjeno učiteljsko službo razpisati v uradnem deželnem listu in v enem ali več drugih, zlasti strokovnih javnih listih, kakor okrajna šolska oblast po svojem previdenji to določi, in zraven naznaniti za to službo določeno službeno vrsto (kategorijo) in povedati njeno letno plačo.

Zastran teh vrst je za razpis konkurza praviloma merodavna določba narejena od deželnega šolskega sveta. (§. 22.)

Izjeme se dovolijo za vsak primerljivej posebej od deželnega šolskega sveta.

§. 25. Čas za vložbo prošenj se ima praviloma določiti na en mesec, računši od dneva, ko se je naznanilo razglasilo v uradnem deželnem listu.

V nujnih slučajih se vendar ta čas sme prikrajšati na 14 dni.

Prošnje se izročé dotičnemu okrajnemu šolskemu svetu, in sicer jih izročé tisti učitelji, ki še niso v službi, neposrednje, tisti pa, ki so uže v službi, po predstavljenem okrajnem šolskem svetu, kateri ima dostavljati svoje menenje.